

Werner Zanier: *Der spätlätène- und römische Brandopferplatz im Forggensee (Gde. Schwangau).* Münchner Beiträge zur Vor- und Frühgeschichte 52, C. H. Beck, München 1999. ISBN 3-406-10752-4. 202 strani, 46 tabel, 34 slik, 4 priloge.

Na obrežju umetnega jezera Forggensee na reki Lech je bil že leta 1977 odkrit žgalnodaritveni prostor. Najdišče je bilo izkopano leta 1992 v okviru široko zastavljenega raziskovanja poznolatskega in zgodnjelatskega obdobja na Bavarskem.

Kultno mesto nima dominantne lege, pač leži v bližini pomembne poti v smeri sever-jug (rimska *via Claudia*) in z izrednim razgledom na alpsko gorsko verigo.

V predlatskem času so iz kamnov zložili pravokoten oltar, velik 6 x 4 m, na katerem so obredno žgali daritve - po ostankih kosti sodeč, predvsem meso. Okoli oltarja je ležala debela plast žganine in kalciniranih kosti, v bližini so bili položeni tudi številni kovinski predmeti. V rimskem obdobju so osrednji oltar še uporabljali, zraven pa so postavili še nov kamnit okrogel oltar.

Najstarejše najdbe sodijo v čas okoli 100 pr. Kr., najmlajše pa v prvo polovico 3. st. V predlatskem obdobju so polagali okoli oltarja fibule, dele pasov, ognjiščno opremo, kovinske posode, ključke, orožje (ščitne grbe, sulične osti), orodje, konjsko opremo in dele vozov. Iz tega časa je tudi orodje za obdelavo kovin in kovaško orodje, popolnoma pa je odsotna keramika.

Rimskodobni predmeti z daritvenega prostora so predvsem novci, fibule, zapestnice, prstani in keramika. Do klavdijsko-neronskega časa je predmetov še veliko, nato število močno upade. Prostora odlaganja poznolatskih in rimskih predmetov se deloma ločita.

Zunaj ožjega daritvenega območja je bil najden zaklad železnih predmetov. V oddaljenosti 40 do 200 m pa so odkrili še sedem sočasnih skupin najdb, ki so bile verjetno obredno povezane z osrednjim območjem.

Na kulturnem prostoru so očitno žrtvovali dve vrsti daritev: hrano, med katero je prevladovalo meso, ter kovinske predmete. Le-ti za razliko od hrane niso bili zažgani, večkrat pa so bili ritualno uničeni. Ne preseneča prevlada železnih predmetov, saj najdišče leži na pomembnem železarskem območju.

Avtor zaključuje s pregledom žgalnodaritvenih mest v Alpah. Ta mesta skoraj niso bila več v rabi od konca halštatskega obdobja dalje, šele na začetku poznolatskega obdobja se pojavijo nova na severnem obrobju Alp. V rimskem obdobju jih najdemo izključno v bavarskem alpskem predgorju.

V monografiji je torej predstavljeno izredno zanimivo najdišče s pomembnim drobnim gradivom, ki je temeljito analizirano. Hkrati pa študija odgovarja na nekatera široko zastavljena vprašanja o razmerah v poznolatskem času na območju Alp, o poteku romanizacije v tradicionalnem okolju in odstira pogled na religiozne navade domačinov.

Jana HORVAT

Christine Ertel, Verena Gassner, Sonja Jilek, Herma Stiglitz: *Untersuchungen zu den Gräberfeldern in Carnuntum, Band 1: Der archäologische Befund.* Der römische Limes in Österreich 40, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 1999. ISBN 3-7001-2782-0. 204 strani, 94 tabel, 7 slik, 2 priloge.

V monografiji so predstavljeni rezultati zaščitnih izkopavanj na dveh grobiščih v Karnuntu, ki so potekala med leti 1984 in 1986. Južno od civilnega mesta so odkrili 193 žganih in skeletnih grobov, ki večinoma sodijo v drugo polovico 2. in v prvo polovico 3. st. Na grobišču ob Pokopališki cesti je bilo odkrito 18 žganih grobov oziroma ostankov grobnih konstrukcij.

Zaradi večje količine gradiva je bilo najbolj izčrpno analizirano grobišče južno od civilnega mesta.

Najprej je temeljito predstavljena tipologija grobov. Žgani in skeletni grobovi so približno enakomerno zastopani, posamezne vrste pokopa se prostorsko grupirajo. Med različnimi vrstami žganega pokopa so posebej zanimivi grobovi tipa "bustum". Natančno so obravnavane tudi grobnice in podobni objekti.

Sledi izčrpna tipološka in kronološka analiza vseh skupin drobnega gradiva. Zelo pomembno je, na primer, poglavje o keramiki, saj umesti najdbe z grobišča tako v čas kot tudi v širok prostor med Recijo in južno Panonijo. S podobno natančnostjo je obdelano še steklo, oljenke, novci, deli nože, toaletni pripomočki, skrinjice, orodje in opeke z žigi.

Opredelitvi posameznih predmetov sledi izrednotenje grobov in grobišča. Izrednotenje spremljajo pregledne tabele, ki s svojo jasnostjo podpirajo dokazovanje in s pomočjo katerih se hitro orientiramo v problematiki. Najprej so utemeljene datacije posameznih grobov, nato sledi študija o običaju prilaganja predmetov v grobove: o novcih, delih nože, o nakitu (grob z diademom morda kaže na pokop svečenika), oljenkah in posodah. V grobove niso prilagali celih servisov, ampak le eno do tri posode. Opazovali so tudi razliko med načinom pridajanja v žganih in skeletnih grobovih.

Posebno poglavje je posvečeno grobnemu ritualu: kaj so sežgali na grmadi, kaj je bilo pridano ob pokopu, kako se kažejo ostanki nagrobnih obedov. Na robu grobišča so odkrili močno kulturno plast, ki jo razlagajo kot odlagalnišče odpadkov s pokopališča.

V monografiji so tudi pregledno predstavljena vsa znana grobišča na območju Karnunta: v uvodu zgodovina raziskav, v zaključku pa topografija grobišč s topografsko karto in kronologija.

Grobišče je bilo torej analizirano iz vseh najrazličnejših pogledov. S študijem načina pokopavanja, tipologije in kronologije posameznih najdb so bili že na začetku postavljeni trdni temelji za izrednotenje celotnega grobišča. Posebna vrednost dela je tudi v tem, da je vsa problematika, ki se jo avtorice dotikajo, umeščena tako v zapleteno topografsko in zgodovinsko situacijo samega Karnunta kot tudi v širok prostor Podonavja in vzhodnih Alp. Pred sabo imamo pregledno in sistematično knjigo, ki je po eni strani je lahko dober pripomoček pri analizah rimskega gradiva iz Panonije, hkrati pa bi morala biti tudi vzor za podobne objave drugih grobišč.

Jana HORVAT

Verena Gassner et al.: *Das Kastell Mautern - Favianis.* Der römische Limes in Österreich 39, Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien 2000. ISBN 3-7001-2781-2. 400 strani, 262 slik, 10 barvnih tabel, 4 priloge.

Kastel Mautern, s poznoantičnim imenom Favianis, leži v vzhodnonoriškem delu obdonavskega limesa na pomembnem prehodu preko Donave. Na njegovem območju se je razvilo srednjeveško mesto, kar je močno otežilo arheološko raziskovanje. Zgodovina raziskav je dolga in zapletena, vendar omejena na opazovanja, sondiranja in izkopavanja manjših površin. V pričujoči knjigi je predstavljen celovit pregled številnih raziskovanj iz let med 1950 do 1994. Dodano je še poročilo za izkopavanja v letu 1996. Temeljito so obdelane drobne najdbe in arhitektura.

V prvem delu je predstavljena topografija kastela. Zapletena izhodiščna situacija (manjša raziskovanja med stavbami srednjeveškega mesta) je bila dobro rešena. Na preglednem zemljevidu v merilu 1:1000 so prikazana izkopišča in ohranjeni antični zidovi. V obliki kataloga sledijo predstavitev posameznih izkopišč. Avtorici Verena Gassner in Sonja Jilek sta katalog dobro poenotili, čeprav je bila izpovednost posamičnih izkopišč zaradi različnih metod izkopavanj zelo različna. Vsaka posamezna